

Bilim Akademisinin Yeni YÖK Disiplin Yönetmeliği ile İlgili Raporu

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı'nın Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği'nde yaptığı değişiklikler 29 Ocak 2014 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girdi.

Bu rapor Bilim Akademisi Etik Komisyonunun yeni YÖK Yükseköğretim Kurumları Yönetici, Öğretim Elemanı ve Memurları Disiplin Yönetmeliği ve bu yönetmelikteki yeni değişiklikler üzerinde yaptığı çalışmalar sonunda hazırlanmıştır.

Yönetmelikte yapılan değişikliklerle bireysel ve bilimsel özgürlükleri akademisyenler için yeniden düzenlenmekte, bazı eylem ve etkinlikleri disiplin suçu kapsamında çıkartılmakta, bazılarında özgü yaptırımlar hafifletilmekte ve bir kısmına yönelik yaptırımları ise ağırlaştırılmaktadır. Ayrıca, araştırma başta olmak üzere bilimsel etkinliklerle doğrudan doğruya ilgili olan intihal (aşırma, *plagiarism*) konusunda da yeni düzenlemeler bu değişiklikte yer almaktadır.

Eskiden suç olarak kabul edilen ve yönetim görevinden ayırmakla cezalandırılan eylemlerden olan *“Yönetimi altında bulunan kurumdan veya bununla ilgisi olan bir teşebbüsten doğrudan doğruya veya aracı eliyle, her ne ad altında olursa olsun mevzuat dışı herhangi bir menfaat sağlamak, “Bir üst yönetici veya kurulun kanun, tüzük veya yönetmeliklere uygun karar veya emirlerini yerine getirmemek veya bunlara uymamak, “Yönetimi ile sorumlu olduğu yerde verimli veya huzurlu çalışmayı sağlamak için gerekli önlemleri almamak veya huzuru bozacak hareketlere göz yummak veya bu çeşit hareketleri tahrik, teşvik etmek veya desteklemek, “Yönetimi ile birinci derecede sorumlu olduğu yerdeki makam veya resmi hizmete mahsus taşıtı yasal sınırlar dışında kullanmak, kullandırmak veya kullanılmasına göz yummak, “2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 42. maddesi ve ilgili yönetmeliklere göre yıl sonunda verilmesi gereken çalışma raporunu haklı bir sebep olmaksızın vermemekte direnmek veya kanunun öngördüğü denetim işlerini yapmamak, “Yönetimi ile sorumlu olduğu birimin idaresinde ihmalde bulunmak veya mevzuatın verdiği görevleri gereğince yerine getirmemek,*” eylemleri artık suç olarak tanımlanmamaktadır. Böylece üniversite idaresinden sorumlu olanların artık yönetimi altında bulunan kurum imkânlarıyla doğrudan doğruya menfaat temin etmesi veya kullanımına tahsis edilmiş bir otomobili yasal sınırlar dışında kullanması, idari denetim işlevlerini yapmaması artık bu disiplin yönetmeliğince cezalandırılacak bir eylem olarak kabul edilmemektedir. Buna karşılık *“İkamet ettiği ilin hudutlarını izinsiz terketmek, “Toplu müracaat veya şikâyet etmek, “Bilimsel ihtisası ile ilgili olmayan yasaklanmış her türlü yayını görev mahallinde bulundurmak,*” gibi bazı eylemlerden dolayı eskiden suç sayılan özgürlükleri kısıtlayıcı fiillerin artık bu Yönetmelik çerçevesinde cezalandırmaya değer görülmemesini ise gecikmiş de olsa bireysel özgürlükleri genişletici bir gelişme olarak kabul etmek gerekir. Ancak, Yönetmelikte cezası kaldırılan eylemlerin büyük çoğunluğu üniversite idarecilerinin yetki alanına giren fiillerden olduğundan sanki **idari makamların üniversite yönetimlerinde daha keyfi bir yönetim tarzına doğru değişmesine fırsat tanıyormuş izlenimi vermektedir.**

Cezası değiştirilmeyen başlıca eylemler üniversite içinde yetkililerden izin almadan görevle ilgili olmayan ilân yapıştırmak veya teşvikte bulunmak, siyasal ve ideolojik amaçlar dışında olan boykot, işgal, işi yavaşlatma gibi eylemlere teşebbüs etmek veya kamu hizmetlerini aksatacak davranışlarda bulunmak ve Üniversite yöneticilerinden izin almadan işyerinde toplantı yapmak, nutuk söylemek veya konferans, konser, temsil, tören, açık oturum ve benzeri faaliyetler düzenlemek gibi eylemlerdir. Eskiden olduğu gibi bu eylemleri yapanların kademe ilerlemesinin durdurulması cezasına çarptırılmasının uygun görüldüğü göze çarpmaktadır.

Değiştirilen yönetmeliğin 11. maddesi “b” fıkrası 1. bendinde kamu görevinden ayırma ile ceza tertip edilen **“Cumhuriyetin niteliklerinden herhangi birini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik eylem yapmak”** diye tanımlanan eylem suç unsuru olmaktan çıkarılmış ve yeni yönetmelik bu ifadeyi toptan maddeden çıkartmıştır. Maddenin geri kalanında bulunan “...ideolojik, siyasal, yıkıcı, bölücü amaçlarla eylemlerde bulunmak veya bu eylemleri desteklemek suretiyle kurumların huzur, sükun ve çalışma düzenini bozmak; boykot, işgal, engelleme, işi yavaşlatma ve grev gibi eylemlere

katılmak ya da bu amaçlarla toplu olarak göreve gelmemek, bunları tahrik ve teşvik etmek, yardımda bulunmak,” olarak tanımlanan eylemleri ise kamu görevinden çıkarma cezasıyla cezalandırmaya ve böylece cezalandırılanların akademisyenlik mesleğini de ifa etmekten men edilmesini uygun görmüştür. Böylece Cumhuriyetin niteliklerinden herhangi birisini değiştirmeye veya ortadan kaldırmaya yönelik olan ve Anayasanın ilk dört maddesinde değiştirilmesi bile teklif edilemeyecek nitelikler olarak sayılan bu niteliklere karşı Üniversite öğretim üyelerinin eylem yapması serbest hale gelmiş bulunmaktadır. Oysa, bu tür eylemler Anayasa Mahkemesi’nin verdiği kararlarla da sabir olduğu üzere Anayasa suçu teşkil ettiği gibi, örneğin siyasi parti lider ve üyelerinin yapması yasaklanan eylemler olarak kabul edilmiş bulunmaktadır. Burada dikkat edilecek olan husus fikir beyan etmek olmayıp eylem yapmaktır. Üstelik eylemin şiddet içermeyen bir içerikte olup olmadığı da bu ilgada rol oynamadığına göre bu amaçla silahlı eylem yapan; anayasa ve ceza yasaları tarafından suçlu bulunan bir öğretim üyesi ne kamu görevinden ne de akademisyenlik mesleğinden ayrılmak zorunda kalmayacaktır. Oysa, aynı düzenlemede ideolojik, siyasi, yıkıcı, bölücü amaçlarla eylemlerde bulunmak ceza kapsamında olmaya devam etmektedir. Böylece, Cumhuriyetin nitelikleri aleyhine eylemin siyasi, ideolojik bir içeriği olmadığı mı düşünülmektedir? Böyle bir ideoloji ve siyasi eylem tanımı siyaset bilimi ve anayasa hukuku tanımında mevcut değildir. **Üstelik çok genel ve içeriği belli olmayan ideolojik ve siyasi eylem gibi kavramlar suç kapsamında korunurken Cumhuriyetin esasları gibi Anayasanın ilk dört maddesinde tanımlanan somut bir içerikteki konularda eylem yapmayı suç kapsamından çıkartmak, adeta Anayasayı ihlal için eylem yapmaya göz yummak olarak anlaşılabilir bir düzenleme ile karşı karşıya olduğumuz izlenimi doğmaktadır.**

Disiplin yönetmeliğinde cezalandırılmaya devam eden konular arasında “yetkililerden izin almadan.... toplantı yapmak, nutuk söylemek veya konferans, konser, temsil, açık oturum ve benzeri faaliyetlerde düzenlemek,” “Bilimsel tartışma ve açıklamalar dışında, yetkili olmadığı halde basına, haber ajanslarına veya radyo ve televizyon kurumlarına resmi konularda bilgi veya demeç vermek” sayılmaya devam etmektedir. Burada hangi açıklamaların “bilimsel” olduğu hangilerinin “bilimsel” olmadığına kim karar verecektir? “Yetkililer” kimlerdir? Bu “yetkililerin” izin verirken keyfi, ideolojik veya partizan bir yaklaşım sergilemeyeceklerinin garantisi nedir? Burada belirtilen “resmi” konular nelerdir? Buna kim, hangi saiklerle karar verecektir? Bu tür düzenlemelerin tamamı bireysel fikir özgürlüğünün önüne çekilmek istenilen setler görüntüsündedir. Fikir ifade etme özgürlüğünün kısıtlandığı hiçbir yerde ve tarihte bilimde, felsefede, sanatta, kısacası insan düşüncesinde ilerleme olmamıştır. Fikir ve ifade özgürlüğü yoksa, bilim de yoktur.

Bütün yurttaşlar gibi üniversite öğretim üyeleri, öğrencileri ve çalışanları, kendi kişisel görüşlerini ifade etmekte özgür olmalıdırlar. Unutulmamalıdır ki, üniversitede bilim ve fikir üretilmesi, yaratıcı çalışmalar yapılması, sanat eserleri üretilmesi beklenir. Bilim, sanat, edebiyat, özetle yaratıcı düşünce için ifade özgürlüğü zorunludur. Akademik ifade özgürlüğü, mantık, kanıt gösterebilme, akademik ve estetik disiplinlerin kendi normları ve yöntemleriyle şekillenir. Bu hususlara özen göstermeden bilim, sanat ve edebiyat, felsefe alanlarında çalışanları devlet memuru kanununa uyum içinde çalıştırmak için fikir özgürlüklerini kısıtlama kabul edilemez. Üniversiter etkinlikleri yapanlar akademisyendir ve bu açıdan kamu üniversiteleriyle vakıf üniversiteleri arasında da bir fark olmaması gerektiğini vurgulamak isteriz. Üstelik bu açıdan, ülkemizdeki üniversitelerinin çalışma koşullarıyla dünya üniversiteleri arasında da bir fark olmamalıdır; çünkü, bilim, felsefe, edebiyat, sanat meslekleri icrası evrensel bir içeriktedir.

Bilimsel araştırma ve yayın için en hayati olgu olan intihalden uzak olma konusunda son zamanlarda İdare Mahkemelerinin verdiği kararlarla ortaya çıkan boşluğun doldurulması bir zorunluluktur. YÖK tarafından bu konuda anılan Disiplin Yönetmeliği’nin 11. Maddesi kapsamında bir düzenleme getirilmiş olmasını desteklemekle birlikte bu düzenlemenin sorunu çözmekten çok çözümünü zorlaştırdığı kanısında olduğumuzu belirtmek isteriz.

Daha önce öğretim üyeliğinden çıkarma cezası ile cezalandırılan intihal eylemi, yeni düzenlemede kamu hizmetinden çıkartılma gibi meslekten çıkartılmanın da ötesinde ağırlıkta olan bir ceza ile cezalandırılmaktadır. Bu ceza da tıpkı öğretim üyeliğinden çıkartma cezası gibi çok ağır bir ceza

olduğundan pratikte uygulama alanı pek bulamayacak bir içeriktedir. Oysa, temel bir kriminoloji ilkesi cezanın çok ağır olması değil, her suç işlendiğinde mutlaka ceza alınacağını bilmesiyle etkin caydırıcılığın sağlanacağıdır. Oysa, her intihal olayından bu kadar ağır bir ceza verilecekse, o zaman doğal olarak vicdani kaygılarla akademisyenler tereddüt edecek: çok ender ve istisnai olarak bu cezayı uygulayacaktır. Bu durumda da intihal suçları genellikle cezasız kalacağı gibi, bu kusuru işleyenlerin yanlışlarını görerek düzeltmeleri ve hatalarından öğrenmeleri söz konusu olmayacaktır. Nasıl ki trafikte hız sınırı ihlali yapanlara müebbet hapis cezası uygun görülüyorsa, intihalin niteliği, kapsamı ve türüne göre de farklı bir kusur, hata, suç tanımlamasının olması ve onlara da değişen cezaların verilmesi gerekmektedir. Onun için anılan Disiplin Yönetmeliği değişikliğinde “**..bir başkasının bilimsel eserinin veya çalışmasının tümünü veya bir kısmını kaynak belirtmeden kendi eseri gibi göstermek**” fiilini işleyenlere bir tek kamu görevinde çıkartılma cezasının ön görülmesinin anlamlı ve yeterli bir düzenleme olduğunu düşünmüyoruz.

Üniversitelerde intihalin ayıplanmaması ve yaptırımsız kalması yeni yetişen bilim insanlarında etik kaygıların ve ahlak standartlarının yerleşmesini zorlaştırır hatta engeller. Sahteciliğin bilgi alanında olması yetişen gençlerin mesleki yetkinliklerine, dolayısıyla toplumun üretkenliğine ve refahına olumsuz etki eder. Tıpkı maddi alandaki yolsuzluklar gibi intihal de ciddiyetle, açıklıkla ve hakkaniyetle izlenmeli, yapanların unvan, konum ve bağlantılarına bakılmaksızın ele alınmalıdır. Bilim insanı olmak dürüst, etik davranan bir birey olmak demektir. İntihal tam da bu özellikleri tehdit eden bir fiildir. İntihalin içeriği ve türleri bilim insanı adaylarına eğitimleri boyunca öğretilmeli, bu hususta bilim insanı adaylarında farkındalık yaratılmalı, dürüstlüğün ve orijinalliğin bilimsel araştırmanın ayrılmaz bir parçası olduğunun anlaşılması sağlanmalıdır. Üniversiteler akademik dürüstlük ilkelerini tüm öğretim üyesi ve öğrencilerin bileceği şekilde açıkça ilan eder ve usulleri ayrıcalık gözetmeden uygularsa, akademik ve etik standartlar yerleşir.

Üniversite kültüründe intihalin kabul edilemez, ayıp bir iş olduğu söylem ve eylemlerle benimsenmeli ve yerleştirilmelidir. Bu durumda yapılacak olan intihallerde cezaların kusur, hata veya suç durumuna göre kademeli olması, tekrarı durumunda ağırlaşması, hem önleyici hem de eğitici bir cezalandırma sisteminin tasarlanıp uygulanmasıdır.

Kamuoyunun bilgi ve değerlendirmesine saygılarımızla sunarız.

Bilim Akademisi Yönetim Kurulu